

Aleksi Haukka

***Eero Tarastin muistelmat,
ehkä erään trilogian päätös***

FM Aleksi Haukka (Helsingin yliopisto) tekee väitöskirjaa aiheenaan laulut patrioottisenä retoriikkana ja taiteena Ranskassa (1789–1799), Espanjassa (1808–1814) ja Suomessa (1846–1876). Jo lukiosta lähtien hänen kiinnostuksen kohteenaan on ollut musiikillisen merkityksen laatu ja muodostuminen.

DOI: 10.51816/musiikki.119950

Eero Tarastin muistelmat, ehkä erään trilogian päätös

Alexi Haukka

.....

Eero Tarasti 2021.

Moi ja soi: Muistelmat, 704 sivua.

Helsinki: Teos.

Musiikkitieteen emeritusprofessorin ja Suomen eniten kansainvälistä tunnustusta saaneen semiootikon Eero Tarastin muistelmia *Moi ja soi* (2021) voi pitää eräänlaisena trilogian päätöksenä, jos sen näkee kuuluvan samaan joukkoon Tarastin toisen romaanin *Eurooppa/Ehkä* (2016) ja kirjoituskokoelman *Elämys ja analyysi. Musiikkiblogeja ja -arvioita v. 2007–2019* (2019) kanssa. Kaunokirjallisuutta, ajankohtaista esseistiikkaa ja muistelmia; kaikki ovat kirjallisuuden lajeja, jotka eivät suoranaisesti kuulu professorin tieteellisen työhön, mutta kylläkin ”tieteen popularisointiin” ja ”yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen” kuten muille kuin tieteentekijöille suunnattua sivistystyötä nykyään tavataan nimittää.

Eurooppa/Ehkä antoi Tarastille vapaat kädet käsitellä enimmäkseen kevyen koomisella otteella 1900-luvun aatehistoriallisia aiheita. *Elämys*

ja analyysi puolestaan on ajankuvausta: yliopistopolitiikkaa, musiikkiarvosteluja ja yleistä kerrontaa Helsingin klassisen musiikin tapahtumista. Muistelmat, *Moi ja soi*, taas kertoo tarinan siitä, millainen mies Helsingin yliopiston musiikkitieteen professori, nykyään emeritus, on – tai ehkä pikemminkin oli, sillä ihminen on aina tulemisen tilassa, kuten Søren Kierkegaardin nimimerkki Climacus kirjoittaa (1848, 313). Kirjan alussa muistaja tähdentää, että kirjaa tuskin kannattaa lukea kanteesta kanteeseen. Ohjetta soveltaen kiinnitän tässä arviossa huomion vain joihinkin seikkoihin, valikoiden asioita, jotka ovat minulle Tarastin oppilaana mielenkiintoisia.

Kirja alkaa sympaattisella kuvauksella lapsuudesta Helsingissä: veljien leikeistä, leipomisen oppimisesta, sukulaisvierailuista ja pöytätaivoista (Tapaninpäivän lounaalla kuuluu olla kanaa). Mukaan mahtuu myös sangen omalatuksia seikkoja kuten tieto koulupoikana alkaneesta ja käsittääkseni tänäkin päivänä jatkuvasta kirjeenvaihdosta kirjallisuustieteen professori Hannu Riikosen kanssa, josta osa on julkaistu *Eero ja Hannu*-kirjassa (1998). Kirjoittajan orkesterikonserttiharrastus on tärkeällä sijalla. Varmasti montaa lukijaa kiinnostaa myös tietää, keitä Normaalilyseossa eli Norssissa Tarastin luokalla oli: muun muassa Osmo Kuusi, Hannu Riikonen ja Timo Vihavainen (luokan huippu Klaus Kallioisen kanssa telinevoimistelussa). Ajatonta on kuvaus siitä, kuinka lukiolaiset jännittivät englannin kielen lehtorin sekä uskonnon ja psykologian lehtorin romanssia. Elämäään kuuluvaa huumoria on kaiken kaikkiaan paljon, kuten kuvauksessa maantiedon opettajasta: ”Kun hän ensimmäisellä tunnilla opetteli nimiämme ja keksi minut: ’Ahaa Tarasti, no sen näkee jo naamasta’ – hän oli opettanut veljiäni.”

Elämä ei kuitenkaan ollut ilman kärsimystä. Koskettavia ovat jaksot isoveljen pitkäaikaisesta taudista ja perheen suhtautumisesta siihen. Monet Tarastin opiskelijat tiesivät jotain armeija-ajasta *Eero ja Hannu*-kirjan perusteella. Nyt muistelmissaan Tarasti palauttaa mieleen nuo kelle tahansa muistoihin jäävät jaksot tarkemmin.

Armeijaa seuraavat opiskelut Sibeliuksen Akatemiassa ja Helsingin yliopistossa. Ensimmäisessä pianonsoittoa ja jälkimmäisessä teoreettista filosofiaa sekä sittemmin musiikkitiedettä Erik Tawaststjernan aikaan. Opiskelujen aikana tapahtui myös tutustuminen Eila Tahvoseen – tulevaan vaimoon. Brasilian ja Pariisin jaksot tarjoavat tärkeää ajankuvaa. Opiskelua seuraa varsin pian Jyväskylän yliopiston aika, jolloin Tarasti toimi taidakasvatuksen professorina ennen kuin aloitti yli kolmekymmenvuotisen uransa Helsingin yliopiston musiikkitieteen professorina (1983–1984 ja 1984–2016).

Tieteenhistoriallisesti tai -sosio-logisesti merkittäviä muistelmien osuuksia ovat kuvaukset semiotiikan maailmanlaajuisista verkostoista. Suomeenhan saatiin semiotiikan Imatran kesäkoulu, joka keräsi joka kesä Suomeen alan huippuasiantuntijoita – kuten on tapana sanoa – mutta jonka toiminta sitten lakkasi, kun ministeriö veti hankkeelta tukensa 2012. Kirjasta voi lukea myös tiedeyhteisön ajoittain karusta todellisuudesta. Eräänä esimerkkinä voi mainita sen, kuinka hispaanisen Amerikan edustajat kokouksessa huutamalla hankkivat semiotiikan maailmankongressin Guadalajaraan Meksikoon.

Vuoden 2013 yliopistolaki saa suuret moitteet siitä, että se erotti hallinnon tutkimuksesta ja opetuksesta. Samaten saavat uudistukset, jotka tavataan sekoittaa edistykseen tai parannukseen: ”Tuli arviointivillitys kautta maan kaikkiin oppilaitoksiin. Kaikki pakotettiin tekemään loputomia itsekritiikkejä, hieman niin kuin aikoinaan Maon kiinassa. Kaikki alistettiin usein nöyryyttäviin keskusteluihin esimiesten kanssa. [–] Kävi ilmi, ettei kansainvälisessä sarjassa julkaistu teos ollut edes yhtä arvokas kuin artikkeli Amerikassa.” (S. 515–516, 519–521.)

Myös musiikkitieteen tulevaisuutta Helsingin yliopistossa Tarasti käsittelee ja joutuu toteamaan, että tältä osin muistelmien loppu jää avoimeksi. Tarasti lainaa asiaan liittyen vuonna 2020 laatimaansa aiemmin julkaisematonta tekstiä (s. 539–541), jossa hän käy läpi musiikkitieteen yhtäkkisesti vähenevästä henkilöstön määrästä johtuvaa oppiaineen heikentynyttä asemaa Helsingin yliopistolla. Hän kantaa huolta etenkin ”yleisen’ musiikkitieteen” eli entisen A-linjan asemasta: ”Tilanne on kuitenkin se, että etnomusikologiasta on tullut maassamme niin dominoiva suuntaus, että taidemusiikin tutkimus on jäämässä sen jalkoihin.”

Valoisampi jakso on se, kun Tarasti käy läpi kaikki musiikkitieteen väitöskirjat Helsingin yliopistossa hänen aikanaan; myöhemmin hän on harmitellut sitä, että virallisesti toiselle alalle tehty Elina Viljasen väitöskirja Boris Asafjevista (2017) jäi mainitsematta. Luettelomaisen esityksen joukossa on myös eräs sangen hupaisa kertomus Markus Långin väitöstilaisuudesta tai pikemminkin tapahtumista sen jälkeen. Kirja on muutenkin aarrelipas sellaiselle, jota kiinnostavat anekdootit lähihistorian musiikkipersoonista ja muista henkilöistä. Henkilöarvostelmat ovat ajoittain, ehkä parhaiten sanottuna, suorasukaisia: ”John Deely oli sangen erikoinen ehkä hieman vulgaarissa mielessä.”¹ Kirjan alkusanoja edeltää lai-

1 Muuten tämän arvion kirjoittaja on sitä mieltä, että John Deely (1942–2017), teosten kuten *Four Ages of Understanding* (2001), *What Distinguishes Human Understanding* (2002) ja *The Human Use of Signs or: Elements of Anthropeosemiosis* (1994) kirjoittaja, on yksi lähihistorian merkittävimpiä filosofejia ja semiootikkoja.

naus Jacques Lacanilta ”Je dis toujours la verité, mais pas tout” – ”kerron aina totuuden, mutten kaikkea” – mikä antaa olettaa, että paljon myös jäänyt pois.

Muistelmien lopussa käsitellään sekä kielteisiä että myönteisiä arvosteluja Tarastin kirjoista – ei tosin sentään niissä mittasuhteissa kuin Markku Eskelisen Proosahistoria-blogissa (2016). Lopuksi ”loppupäätelmissään” Tarasti valottaa omia ajatuksiaan alkuun panemansa eksistentiaalisemioitiikan suhteen, jossa on kyse subjektin uudelleenarvottamisesta semioosissa eli merkkien toiminnassa.

Viimeiseksi hieman *sensuuria*: kirja ei sovellu luettavaksi kaikessa seurassa – tai ainakin varovaisuutta täytyy harjoittaa. Armeijajakso nimittäin sisältää erään erittäin ruman kirouksen, josta voisi antaa *trigger-warningin* ja joka painettuna on mielestäni jopa rumempi kuin se on ollut alkuperäisessä asiayhteydessään. Myös joitain epätarkkuuksia kirja sisältää. Mutta toki Kierkegaardin Climacus (1848, 40) esittää, että ”historiallisissa kysymyksissä suurinkin mahdollinen varmuus on vain *likiarvo*”.

Mainitut Eero Tarastin kirjat

Tarasti, Eero. 2016. *Eurooppa/Ehkä*. Jyväskylä: Athanon.

Tarasti, Eero. 2019. *Elämys ja analyysi. Musiikkiblogeja ja -arvioita Amfionista 2007–2019*. Acta Semiotica Fennica, LVI. Helsinki: Suomen Semioitiikan Seura ry, Kulttuuriperintöjen akatemia ry.

Tarasti, Eero. 2021. *Moi ja soi. Muistelmat*. Helsinki: Teos.

Muuta kirjallisuutta

Deely, John. 1994. *The Human Use of Signs or: Elements of Anthroposemiosis*. Lanham, MD: Rowan & Littlefield Publishers.

Deely, John. 2001. *Four Ages of Understanding*. Toronto: University of Toronto Press.

Deely, John. 2002. *What Distinguishes Human Understanding?* South Bend, Indiana: St. Augustine’s Press.

Eskelinen, Markku. 2016. ”Raukoilla rajoilla. Suomenkielisen proosakirjallisuuden historiaa [Blogi]” alkaen 2016. Tark. 8.6.2022. <https://proosahistoria.blogspot.com/>

Kierkegaard, Søren. 1848. *Päättävä epätieteellinen jälkikirjoitus*. Kääntänyt Torsti Lehtinen. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

Riikonen, H. K. ja Eero Tarasti. 1998. *Eero ja Hannu. Tutkijanalkujen koulu- ja opiskeluvuosien kirjeenvaihtoa 1961–1976*. Helsinki: Yliopistopaino.

Viljanen, Elina. 2017. *The Problem of the Modern and Tradition. Early Soviet Musical Culture and the Musicological Theory of Boris Asafiev (1884-1949)*. Approaches to Musical Semiotics 23. Helsinki: Suomen Semiotiikan Seura.